

ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Анісімова С.В., доц., к.геогр.н.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

svitlanaanisimova@meta.ua

Однією з найважливіших вимог подальшого розвитку суспільства є забезпечення умов екологічно безпечної життєдіяльності людини при одночасному гарантуванні високих стандартів рівня якості життя. Рекреація, як специфічна сфера господарської діяльності, яка тісно пов'язана із суміжними та обслуговуючими її галузями і здійснює безпосередній мультиплікативний вплив на соціально – економічний розвиток регіону, є фактором стимулювання соціально – економічного розвитку територіальних господарських комплексів.

Сучасна рекреалогія повною мірою не враховує цінностей екосистемних послуг у процесі прийняття суб'єктами рекреації управлінських рішень, що частково пояснюється відсутністю узгодженого наукового підходу до визначення їх сутності та змісту, методичного інструментарію їх оцінки, узгодженого з оцінками інших факторів людської діяльності, а також тим, що усі послуги, які забезпечуються природним середовищем оцінити складно, а іноді навіть неможливо.

Екосистемний підхід представляє собою методологічну структуру для обґрунтування суб'єктами природокористування управлінських рішень у процесі розробки стратегій розвитку та формування способів планування. Він заснований на застосуванні відповідних наукових методологій, що охоплюють всі рівні біологічної організації, включаючи основні процеси, функції та взаємодію між організмами та навколишнім середовищем. Він визнає, що люди з усім їх культурним розмаїттям є невід'ємним компонентом екосистем [1]. Також відповідно до сучасних поглядів на екосистеми добробут людства безпосередньо залежить від наданих ними послуг.

Концепція екологічних послуг являють собою настільки актуальну, цікаву, комплексну, орієнтовану на результат і інтеграційну тему, що нею займаються численні науковці та практики по всьому світу. У багатьох дослідженнях робляться спроби індексувати, квантифікувати і картографувати екосистемні послуги. Останні мета-огляди цієї тематичної області показують, що все ще відсутня яка – не будь всеосяжна і всіма визнана методика. Більшість досліджень присвячено класифікації екосистемних послуг з метою їх подальшої економічної оцінки.

Екосистемні послуги – це матеріальні, енергетичні та інформаційні потоки функціонуючих екосистем при прояву ними своєї емерджентної природи.

Трансформуючись у екосистемні послуги, функції екосистем отримують економічну, соціо – культурну та екологічну характеристики. Повна оцінка отриманих від екосистем вигод навряд чи можлива.

По – перше, цінність окремої послуги може проявлятися в монетарному, соціальному, естетичному, екологічному та інших аспектах. Наприклад,

мальовничій природний ландшафт (пейзаж), розташований на певній території може бути оцінений в грошовому виразі як вартість земельної ділянки, естетичну ж цінність – як результат поліпшення психоемоційного стану спостерігача, або соціальну цінність – як розуміння місцевою громадою краси рідної природи – складно оцінити використовуючи тільки економічні категорії.

По – друге, цінність окремої екосистемної послуги залежить від певних факторів, що діють в конкретних умовах.

По – третє, потік вигод, що надходять від певної екосистеми, може поширюватися на значні території, при цьому вельми нерівномірно. Наприклад, вигоди від регулювання лісами клімату поширюються по всій біосфері, а вигоди по очищенню повітря, регулювання обсягу та якості водного стоку можуть поширюватися регіонально або локально. Таке явище носить назву дифузії екосистемних послуг.

По – четверте, багато екосистемних послуг носять прихований (латентний) характер. Наприклад, функціонування лугової екосистеми з різнотрав'ям поряд з сільськогосподарськими угіддями, підвищує врожайність сільськогосподарських культур за рахунок кращого запилення комахами. Зараз через латентний (прихований) характер багатьох вигод від екосистемних послуг, «розсіяності» їх між споживачами, в традиційній економіці вони, значною мірою, визнаються безкоштовними, і їх важливість недооцінюється, що призводить до їх деградації.

Сьогодні не визначено критерії включення екосистемних послуг в процес прийняття управлінських рішень та механізмів функціонування суб'єктів різних галузей економіки, різних форм власності. Так, згідно з систематики екосистемних послуг [1,2] рекреаційна діяльність базується на культурних послугах, що з нашої точки зору не відображає всю багатогранність цього типу природокористування.

Основою для рекреаційного освоєння території є територіальні природні умови і ресурси, які включають в себе просторові умови, сприятливі кліматичні характеристики, наявність водних ресурсів належної якості для забезпечення як рекреаційних так і господарсько-питних цілей тощо. Ці умови та ресурси надаються екосистемами у вигляді регулюючих і забезпечуючих послуг. Не менш важливими є послуги з підтримання належного якісного стану природних ресурсів території. Завдяки асиміляційним властивостям екосистем антропогенне навантаження рекреаційних кластерів може бути нейтралізоване до безпечного рівня, що дає можливість тривалого підтримання рекреаційної діяльності на території. Значну роль у виборі рекреантами місць відпочинку відіграє естетична привабливість пейзажів, що підтверджується дослідженням споживчих переваг відпочиваючих.

Відтак, поряд із дослідженням природних рекреаційних ресурсів необхідне більш глибоке вивчення екосистемних рекреаційних послуг у контексті управління природним капіталом рекреаційної сфери.

На підставі аналізу визначень терміну

«екосистемні послуги» розроблено типологію функцій і послуг екосистем, що забезпечують безпечні для довкілля та сприятливі умови для розвитку рекреаційної діяльності на визначених територіях (табл.1).

Таблиця 1 – Послуги екосистем, що забезпечують рекреаційне використання території

Категорія послуг	Тип послуг	Вигоди від використання екосистемних послуг
Культурні послуги	Територіальні і рекреаційні	Збереження рекреаційних якостей і рекреаційної ємності ландшафтів, здатності до самовідновлення
	Оздоровчі	Економічний і соціальний ефект від зниження захворюваності та підвищення працездатності
	Психологічні	Отримання психологічного комфорту і натхнення
	Естетичні, куль-турні та релігійні	Забезпечення духовних і гедонічних потреб людини, збереження цінностей екосистем, історичних і меморіальних місць
	Освітні	Освітній та соціальний ефекти від рекреаційного використання
Регулюючі послуги	Кліматичні	Підтримання природного кліматичного фону, стійкості регіонального та місцевого клімату
	Водорегулюючі	Формування і регулювання стоку і якості природних вод, волого обміну суші і територій, водного режиму території в цілому
	Атмосферні	Підтримання природного складу атмосфери та рівня забруднення повітря
Забезпечуючі послуги	Водо-забезпечуючі	Забезпечення прісною водою для питних і господарчих потреб
	Генетичні	Підтримання природного різноманіття
Підтримаючі послуги	Асиміляційні	Нейтралізація і зниження рівня забруднення ґрунтів, природних вод, біоти утилізація рідких і твердих відходів
	Ґрунтоутворення	Захист ґрунтів від водної та вітрової ерозії, здійснення первинних і вторинних сукцесій при порушеннях природного покриву

Незважаючи на значні дискусії щодо сутнісно– змістовної основи екосистемних послуг, є актуальним і має перспективи імплементація принципів і механізмів екосистемних послуг в діяльність адміністративних та економічних суб'єктів різного ієрархічного рівня.

Поряд з дослідженням природних рекреаційних ресурсів необхідно більш глибоке вивчення екосистемних рекреаційних послуг в контексті менеджменту рекреаційної сфери.

Класифікація і подальші оцінки екосистемних послуг можуть бути використані як стратегічний підхід для порівняння ефективності різних альтернатив використання і управління територіями.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Millennium Ecosystem Assessment. Ecosystems and Human Wellbeing// Synthesis Report. - Island Press, Washington, DC. 2005.-160 p.
2. Мишенин Е. В. Розвиток ринку екосистемних послуг як напрямок посткризового зростання економіки України / Е. В. Мишенин, Н. В. Олійник. – (Механізм регулювання економіки.). – 2010. – № 3. – Т. 2. – С. 104 – 113.

СТВОРЕННЯ КРАУДСОРСИНГ – ПРОЕКТІВ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ РЕГІОНУ

*Барун М.В., доц., к.е.н.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В сучасних умовах глобалізації, спрямування зовнішньої та внутрішньої політики України на збереження навколишнього природного середовища та його складових все більше набуває актуальності напрямок інформатизації, тобто всебічного висвітлення екологічних питань в інформаційному просторі.

Одним з шляхів вирішення екологічних питань в регіональному контексті це пошук можливостей застосування краудсорсинг-проектів до ресурсно-екологічної сфери діяльності. В межах цього дослідження, в першу чергу треба визначитись з сутністю та змістом поняття краудсорсингу.

В перекладі з англійської *crowdsourcing* – це звернення до масового джерела. [1].

В роботі [2] автор пропонує таке визначення: краудсорсинг – це залучення до вирішення тієї чи іншої проблеми думки величезної кількості самих різних людей, а в подальшому ця думка аналізується, обирається найбільш значуща та на її основі приймається рішення.

За останні декілька років, все частіше спостерігається розвиток та широке використання краудсорсинг-проектів особливо в сферах соціальної та освітньої спрямованості.

Звичайним явищем застосування методів краудсорсингу є використання їх у соціологічних дослідженнях (наприклад, дані екзит-полу, висловлення думки городян щодо пам'ятників культури або реформ тощо), маркетингових дослідженнях або у рекламі. Цей прийом дозволяє виробникам налагодити зворотній та можна сказати постійний зв'язок зі своїм споживачем, оскільки застосування можливостей Internet та соціальних мереж (Facebook, Twitter та ін.) дозволяє багатьом компаніям не тільки визначитися з думкою споживачів